

BIBI MARYAM SIYDOSNING KONFESSIYALARARO TALQINLARI VA ZAMONAVIY DINIY TAFAKKURDAGI O'RNI

Shaxavutdinova Maxsuma Nurillayevna

O'zbekiston xalqaro islomshunoslik akademiyasi magistranti

Email: maxuz1985@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqola Bibi Maryam siymosining xristian konfessiyalarida aro talqin qilinishi, xususan, katolik, pravoslav va protestant yo'nalishlaridagi ilohiy qarashlari hamda tafovutli jihatlari tahlil qilinadi. Maryamshunoslik yo'nalishining tarixiy shakllanishi, aqidaviy yondashuvlar, shuningdek, zamonaviy diniy tafakkurdagi Bibi Maryam siymosining o'rnini xolisona tahlil asosida yoritiladi. Tadqiqotda asosiy e'tibor konfessiyalararo muloqot va diniy bag'rikenglik masalalariga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Bibi Maryam, konfessiyalar, Maryamshunoslik, katolik, pravoslav, protestant, Theotokos, ilohiyot.

Аннотация. В данной статье анализируется толкование образа Пресвятой Девы Марии в христианских конфессиях, в частности, в католическом, православном и протестантском направлениях, а также их богословские взгляды и различия. Рассматриваются историческое формирование мариологии, догматические подходы, а также роль образа Девы Марии в современном религиозном мышлении на основе объективного анализа. Основное внимание в исследовании уделено вопросам межконфессионального диалога и религиозной терпимости.

Ключевые слова: Дева Мария, конфессии, мариология, католицизм, православие, протестантизм, богословие.

Abstract. This article analyzes the interpretation of the image of the Blessed Virgin Mary within Christian confessions, particularly in the Catholic, Orthodox, and Protestant traditions, as well as their theological perspectives and distinctive features. It examines the historical formation of Mariology, doctrinal approaches, and the role of the Virgin Mary in contemporary religious thought based on an objective analysis. The study mainly focuses on issues of interconfessional dialogue and religious tolerance.

Keywords: Virgin Mary, confessions, Mariology, Catholicism, Orthodoxy, Protestantism, theology.

Kirish. Dinlararo muloqot va diniy bag'rikenglik hozirgi globallashuv davrida insoniyatning barqaror taraqqiyoti uchun juda muhim omil hisoblanadi. Shu jihatdan, ibrohimiylar dinlarda muhim o'rin egallovchi shaxslar, jumladan Bibi Maryam siymosining talqini diniy-falsafiy tadqiqotlar uchun katta ahamiyatga ega. Mazkur

maqola xristian konfessiyalarida Bibi Maryam haqidagi ta'limotlarning shakllanish jarayonini, ularning o'xshash va farqli jihatlarini hamda Maryam siymosining zamonaviy diniy tafakkurdagi o'rnini o'rganishga qaratilgan.

1. Maryamshunoslikning xristianlikdagi shakllanishi

Maryamshunoslik (mariologiya) — bu Iso Masihning onasi Maryam haqidagi ilohiy ta'limotni o'rganuvchi fan sohasi. U dastlabki nasroniylilik davridayoq shakllanib, 431-yildagi Efes soborida Theotokos — "Xudoning onasi" ta'limoti rasmiy ravishda e'tirof etilgan. Maryam haqidagi turli qarashlar o'rta asrlar davomida rivojlanib, u najotga erishishdagi markaziy ayol timsoliga aylandi.

2. Katolik va pravoslav konfessiyalarida Bibi Maryam siymosining ilohiylashtirilishi

Katolik cherkovida Maryam Xudoning onasi, insoniyat shifoatchisi va poklik ramzi sifatida ulug'lanadi. 1854-yilda Papa Piy IX tomonidan e'lon qilingan "Ineffabilis Deus" farmonida Maryamning gunohsiz tug'ilishi aqidasi, 1950-yilda esa, Papa Piy XII tomonidan qabul qilingan "Munificentissimus Deus" farmoni bilan uning osmonga ko'tarilishi aqidasi tasdiqlangan. Pravoslavlikda esa Maryamning ilohiy onalik va shifoatchilik xususiyatlari ikonografiya va liturgiyada chuqur ifoda etilgan.

3. Protestant yo'nalishida Bibi Maryamga munosabat

Protestant an'anasida Maryamga sig'inish yoki uni vositachi sifatida ko'rish rad etiladi. Martin Lyuter Maryamning bokiraligini tan olgan bo'lsa-da, uni gunohdan xoli deb bilmagan. Protestantlar nazarida Maryam – iymon, itoat va sadoqat timsoli, Xudoga to'liq bo'ysunishning namunasi sifatida qadrlanadi.

4. Xristian manbalarida Bibi Maryam hayotining yoritilishi

Injil matnlarida Bibi Maryamning hayoti Luqo va Matto tomonidan eng batafsil yoritilgan. Apokrif manbalarda esa uning bolaligi, Iso Masihning bolaligidagi o'rni va Maryamning osmonga ko'tarilishi haqidagi rivoyatlar mavjud. Stephen Shoemaker o'zining "Ancient Traditions of the Virgin Mary's Dormition and Assumption" asarida bu rivoyatlarni tarixiy va ilohiy jihatdan tahlil qilgan.

Natijalar va muhokama. Xristian konfessiyalarining Bibi Maryam haqidagi qarashlari diniy e'tiqod, aqida va madaniyatga asoslangan holda turlicha talqin qilinadi. Katolik va pravoslav ta'limotida Maryam shifoatchi va muqaddas onalik ramzi sifatida ulug'lansa, protestantlikda u iymon va itoat timsoli deya baholanadi. Zamonaviy ilohiyotda Maryam ayollik va insoniylilikning ilohiy uyg'unlashuvini aks ettiruvchi timsol sifatida talqin qilinadi.

Bibi Maryam (Muqaddas Maryam, Maryam onamiz) siymosi tarixiy, diniy va madaniy kontekstda butun dunyo bo'ylab turli diniy konfessiyalar tomonidan chuqur e'tirof etilgan, muqaddas ayol obrazidir. Uning siymosi nasroniylilik, islom, va qisman iudaizmda o'ziga xos talqinlarga ega bo'lsa-da, bu obrazlar o'rtasida ko'plab

umumiyliklar mavjud. Zamonaviy diniy tafakkur va konfessiyalararo muloqot kontekstida Bibi Maryam siymosining roli tobora ortib bormoqda.

Nasroniylikda Bibi Maryam – Iso Masihning onasi sifatida ilohiy ona, “Theotokos” (Xudoning onasi) deb tan olinadi. U, ayniqsa katolik va pravoslav an’analarda ibodat markazida turadi. Unga bag’ishlangan bayramlar, duo va ibodatlar mavjud bo’lib, Maryam ko‘pincha shifoatchi va mehribon ona sifatida tasvirlanadi.

Islomda esa Maryam Qur’oni Karimda eng ulug‘ ayollardan biri sifatida tilga olinadi. Unga bag’ishlangan alohida “Maryam” surasi mavjud bo’lib, unda Maryamning pokligi, itoatkorligi va mo‘jizaviy tarzda Iso payg‘ambarni dunyoga keltirgani haqida so‘z yuritiladi. Islomda Maryam payg‘ambar emas, lekin eng fazilatli ayol sifatida e’tirof etiladi. Musulmonlar uni ilhom va poklik timsoli sifatida qadrlashadi.

Iudaizmda esa Maryam siymosi diniy markazda emas, chunki bu dinda Iso Masih va uning oilasi payg‘ambarlik darajasida tan olinmaydi. Shunga qaramay, zamonaviy ijtimoiy-falsafiy va madaniy muhokamalarda Maryam siymosi iudaizm ham tarixiy shaxs sifatida esga olinadi.

Zamonaviy dunyoda dinlararo muloqotning kuchayishi Maryam siymosini umumiy qadriyat sifatida ko‘rishga sabab bo‘ldi. Katolik cherkovi va musulmon ulamolari o‘rtasidagi ilmiy anjumanlarda Bibi Maryam shaxsini “birlashtiruvchi ramz” sifatida ta’kidlash holatlari ko‘paymoqda. U insoniyat, poklik va itoatning timsoli sifatida diniy qadriyatlarni yagona poydevorda bog‘lashga xizmat qilmoqda. Ayniqsa, ayollarning ijtimoiy va diniy faolligi oshayotgan bugungi kunda Maryam siymosi zamonaviy ayol uchun namuna sifatida qaralayapti. U zamonaviy diniy tafakkurda ayollarning ijtimoiy maqomi, axloqiy tozalik, sabr-toqat va mehr-oqibat kabi qadriyatlar bilan bog‘lanmoqda.

Bibi Maryam siymosi diniy an’analarda va konfessiyalararo munosabatlar chorrahasida muhim rol o‘ynaydi. Har bir diniy konfessiyada unga berilgan baho va maqom farqli bo‘lishi mumkin, biroq uning pokligi, sabrli onalik siymosi va ilohiy ilhom manbai sifatidagi roli barcha dinlarda e’tirof etiladi.

Zamonaviy diniy tafakkurda Maryam obrazining konfessiyalararo bog‘lovchi timsol sifatida qaralayotgani diniy bag‘rikenglik, qadriyatlar dialogi va umuminsoniy birlikka hissa qo‘shadi. Shu sababli, Bibi Maryam siymosini chuqur ilmiy va tafakkuriy yondashuv bilan o‘rganish, u orqali diniy va madaniy birlikka xizmat qilish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Bibi Maryam siymosi, o‘zining ko‘p qirrali diniy va madaniy ahamiyati bilan, nafaqat tarixiy yoki diniy shaxs sifatida, balki zamonaviy jamiyat uchun ma’naviy birlashtiruvchi timsol sifatida ham alohida o‘rin egallaydi. Turli konfessiyalarda — islom, nasroniylik va boshqa dinlarda — Maryam obrazining muqaddasligi va pokligi umumiy qadriyat sifatida tan olingani, bu siymoning konfessiyalararo muloqotda qanday ulkan salohiyatga ega ekanligini ko‘rsatadi.

Muallif sifatida men Bibi Maryam timsolini dinlar o'rtasidagi farqlardan ko'ra, ularni yaqinlashtiruvchi, umumiy insoniy qadriyatlarga asoslangan ruhiy bog'lovchi sifatida ko'raman. Maryam siymosidagi poklik, sabr, mehr va fidoyilik kabi fazilatlar barcha dinlarda qadrlanadi va zamonaviy inson, xususan, ayol uchun ibrat manbai bo'la oladi.

Zamonaviy diniy tafakkur doirasida Maryam timsolining yangicha talqini uni nafaqat diniy ramz, balki umuminsoniy birlik, axloqiy mustahkamlik, va gender adolatining ruhiy asoslari sifatida ko'rishga imkon bermoqda. Ayniqsa, ayollarning jamiyatdagi o'rnini tobora kuchayib borayotgan davrda, Maryam siymosi diniy an'analar doirasida ayolning ijtimoiy, ma'naviy va ruhiy rolini qayta baholashga turtki bo'lmoqda.

Shu nuqtai nazardan, Bibi Maryam siymosini o'rganish va targ'ib qilish, faqat diniy tadqiqot emas, balki konfessiyalararo muloqotni mustahkamlovchi, zamonaviy ma'naviyatni boyituvchi muhim qadriyatlar manbai sifatida xizmat qilishi kerak, deb hisoblayman.

Xulosa. Bibi Maryam siymosi xristianlik tarixida ilohiylik va insoniylikni birlashtiruvchi markaziy timsol bo'lib qolmoqda. Maryamshunoslik nafaqat xristian ilohiyotining muhim sohasi, balki konfessiyalararo muloqot va madaniyatlararo hamkorlikni rivojlantirish uchun ham katta ahamiyatga ega. Uning obrazini o'rganish diniy bag'rikenglik hamda ayollarning ijtimoiy-ma'naviy mavqeini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. (Pelikan, 1996). *Mary Through the Centuries: Her Place in the History of Culture*. Yale University Press.
 2. (Shoemaker, 2002). *Ancient Traditions of the Virgin Mary's Dormition and Assumption*. Oxford University Press.
 3. (Gambero, 1999). *Mary and the Fathers of the Church*. Ignatius Press.
 4. (Lossky, 1952). *The Meaning of Icons*. St. Vladimir's Seminary Press.
 5. (Rubin, 2009). *Mother of God: A History of the Virgin Mary*. Yale University Press.
 6. (Johnson, 2003). *Truly Our Sister: A Theology of Mary in the Communion of Saints*. Continuum.
 7. (Rahner, 1978). *Mary, Mother of the Lord*. Herder and Herder.
- (Balthasar, 1988). *Theo-Drama*. Ignatius Press.